

УДК 378.147:001.89

DOI <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2025.2.15483>

Я. М. Пушкарьова

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9856-7846>

SCOPUS <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=55375914700>

Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

РЕАЛІЗАЦІЯ ВИБІРКОВОГО КОМПОНЕНТА «РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКИХ НАВИЧОК» ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ: ДОСВІД ТА РЕЗУЛЬТАТИ

Ya. M. Pushkarova

Bogomolets National Medical University

IMPLEMENTATION OF THE ELECTIVE COURSE “DEVELOPMENT OF RESEARCH SKILLS” FOR THE TRAINING OF PART-TIME STUDENTS: EXPERIENCE AND OUTCOMES

Анотація. У статті здійснено аналіз впровадження вибіркового компонента «Розвиток дослідницьких навичок» для здобувачів заочної форми навчання за освітньою програмою «Фармація» другого (магістерського) рівня вищої освіти в Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця. В умовах обмеженого аудиторного часу дисципліна була спрямована на формування базових навичок у сфері науково-дослідної діяльності, академічного письма, оформлення джерел і дотримання принципів академічної доброчесності. Розглянуто особливості організації та викладання освітнього компонента з урахуванням специфіки заочної форми навчання, що передбачає значний обсяг самостійної роботи здобувачів та потребує адаптивних педагогічних підходів. Практичні заняття базувалися на активних методах навчання, зокрема елементах проблемного навчання, кейс-методу та обговорень у малих групах, що дало змогу ефективно поєднати теоретичні знання з їхнім практичним застосуванням у змодельованих ситуаціях, пов'язаних із підготовкою власного наукового дослідження. Аналіз результатів навчання показав, що понад 90 % здобувачів освіти успішно засвоїли основні вміння та навички, проте виявлено потребу в додатковій підтримці з питань академічного письма, структурування наукових текстів та оформлення джерел. Показано ефективність представленої варіативної дисципліни «Розвиток дослідницьких навичок» як важливого складника формування дослідницької компетентності в майбутніх магістрів фармації. Запропоновано перспективні напрями подальших досліджень, серед яких відстеження динаміки розвитку дослідницьких навичок упродовж усієї освітньої траєкторії, розробка та впровадження додаткових модулів із дослідницької підготовки, а також розробка інструментарію для самодіагностики й моніторингу рівня дослідницької компетентності здобувачів освіти.

Ключові слова: фармацевтична освіта; дослідницька компетентність; варіативний компонент; науково-дослідна діяльність.

Abstract. The article presents an analysis of the implementation of the elective discipline “Development of Research Skills” for part-time students enrolled in the “Pharmacy” educational program at the second (master’s) level of higher education at Bogomolets National Medical University. Given the limited in-class time, the course was aimed at developing basic skills in research activities, academic writing, referencing and adherence to the principles of academic integrity. The paper examines the organizational and instructional features of the course, taking into account the specifics of part-time learning, which requires a significant amount of independent work and calls for adaptive teaching approaches. Practical classes were based on active learning methods, particularly elements of problem-based learning, case studies and small-group discussions. This approach enabled an effective integration of theoretical knowledge with its practical application in simulated situations related to students’ own research projects. The analysis of learning outcomes showed that over 90% of students successfully acquired the core skills and competencies. However, the need for additional support in academic writing, structuring scientific texts and referencing was identified. The conclusion highlights the effectiveness of the elective discipline “Development of Research Skills” as an important component of the formation of research competence of future master’s-level pharmacy students. Promising areas for further research are proposed, including tracking the development of research skills throughout the educational trajectory, development and implementation of additional modules in research training, development of tools for students’ self-assessment and monitoring of research competence levels.

Key words: pharmaceutical education, research competence, elective course, research activity.

Вступ. У сучасних умовах розвитку фармацевтичної науки та практики дедалі більшої уваги набуває готовність майбутніх фахівців до здійснення науково-дослідної діяльності. У підготовці сучасного фармацевта вирішальну роль відіграє здатність орієнтуватися в складному науково-інформаційному середовищі, що постійно змінюється під впливом нових технологій, доказових підходів і глобалізаційних процесів у сфері охорони здоров'я. У системі підготовки магістрів фармації дослідницька компетентність розглядається як один з ключових складників професійної компетентності, адже вона забезпечує основу для академічної доброчесності, розвитку аналітичного мислення, методологічної грамотності й уміння виконувати прикладні професійні завдання [3].

Водночас формування дослідницької компетентності має низку викликів, особливо в умовах заочної форми навчання. Обмежена кількість аудиторних годин, переважання самостійної роботи, слабший рівень залученості здобувачів освіти в навчальний процес – усе це знижує ефективність традиційних методів викладання. Як наслідок, зростає значення цільових освітніх компонент – короткотривалих, але змістовно насичених курсів, орієнтованих на практичні завдання та розвиток конкретних навичок (Cailor et al., 2017; Perez et al., 2017). Особливе місце серед таких форматів посідають вибіркові дисципліни, що дають змогу гнучко реагувати на освітні потреби здобувачів і забезпечувати спрямоване формування окремих компетентностей, зокрема дослідницької [2].

Мета дослідження – аналіз досвіду впровадження вибіркового компонента «Розвиток дослідницьких навичок» для здобувачів освіти заочної форми навчання за освітньою програмою «Фармація» другого (магістерського) рівня вищої освіти та оцінка його потенціалу як складника формування дослідницької компетентності.

Теоретична частина. Метою викладання дисципліни «Розвиток дослідницьких навичок» є ознайомлення здобувачів освіти з основами планування досліджень, академічного письма, оформлення джерел і дотримання принципів доброчесності [1]. Структура дисципліни для здобувачів освіти заочної форми навчання налічує 90 годин, з яких 3 години відведено на лекції, 6 годин – на практичні заняття, а 81 годину – на самостійну роботу (опрацювання теоретичного матеріалу згідно з робочою навчальною програмою та виконання контрольної роботи). Форма контролю успішності навчання – диференційований залік. Незважаючи на обмежений аудиторний обсяг, зміст курсу охоплював ключові аспекти академічної культури, комунікації та організації дослідницького процесу.

Лекційний компонент курсу охоплював дві ключові теми. Перша лекція була присвячена інформаційному забезпеченню наукових дослі-

джень та бібліографуванню. У її межах здобувачі освіти ознайомилися з видами наукових джерел, принципами академічного пошуку інформації, базовими наукометричними ресурсами, а також основами бібліографічного опису відповідно до чинних стандартів. Друга тема стосувалася якісної письмової та усної наукової комунікації як основи академічної культури. Під час цієї лекції висвітлювали характеристики наукового стилю, структура академічного тексту, основні жанри наукової комунікації та етичні засади публічного представлення результатів дослідження.

Практичні заняття побудовані на основі активних методів навчання, зокрема елементів проблемного навчання, кейс-методу та обговорення в малих групах. Такі підходи допомагали не лише засвоїти ключові поняття, а й застосувати їх у змодельованих або потенційно реальних ситуаціях, пов'язаних з підготовкою власного наукового дослідження.

Перше практичне заняття «Науково-дослідна робота: етапи, обґрунтування теми наукового дослідження та планування експерименту» спрямоване на формування загального уявлення про логіку дослідження. Здобувачі працювали з прикладами тем, формулювали мету та завдання дослідження, а також окреслювали можливий план експерименту.

Друге практичне заняття «Специфіка наукових текстів та представлення результатів дослідження» фокусувалося на розпізнаванні типових помилок у науковому письмі, адаптації неакадемічного тексту до наукового стилю, а також на формуванні базових навичок структурування тексту (вступ, методологія, результати, висновки). У межах заняття здобувачі виконували індивідуальні вправи, брали участь у групових обговореннях та колективному редагуванні прикладів.

Третє практичне заняття «Оформлення посилань та цінності академічної культури» спрямоване на формування стійкого розуміння вимог академічної доброчесності. Здобувачі аналізували приклади правильного та неправильного цитування, вправлялися в оформленні списків використаних джерел, а також обговорювали типові ситуації, пов'язані з недотриманням академічної етики. Завершальним етапом стало створення в малих групах коротких пам'яток з основними правилами коректного цитування, що сприяло глибшому розумінню ролі академічної культури в процесі створення наукового тексту.

Так, курс мав чітку логіку побудови: від загального ознайомлення з поняттям наукової діяльності до застосування її принципів у конкретних завданнях. Структура та методи викладання забезпечили практикоорієнтований підхід, що враховує особливості та потреби заочної форми навчання.

Таблиця 1

**Організація практичних занять у межах вибіркового компоненту
«Розвиток дослідницьких навичок»**

Тема практичного заняття	Цілі	Активності
Науково-дослідна робота: етапи, обґрунтування теми наукового дослідження та планування експерименту	– ознайомити з етапами дослідницької роботи; – сформувати базові навички постановки теми, мети та завдань; – розвинути вміння окреслювати загальний план дослідження.	– колективний мозковий штурм й обговорення прикладів тем досліджень; – робота в парах над формулюванням теми, мети, завдань; – створення спрощеного плану експерименту з подальшим обговоренням.
Специфіка наукових текстів та представлення результатів дослідження	– ознайомити зі структурою академічного тексту; – розвинути навички адаптації тексту до наукового стилю; – навчити формулювати результати в письмовій формі.	– аналіз зразків наукових текстів; – колективне редагування уривку з неакадемічним стилем; – індивідуальна вправа: написання короткого абзацу з описом результатів.
Оформлення посилань та цінності академічної культури	– ознайомити з базовими правилами академічного цитування; – сформувати практичні навички оформлення джерел; – поглибити розуміння принципів академічної доброчесності.	– вправи з виправлення помилок у цитуванні; – практичні вправи з оформлення бібліографії; – обговорення типових ситуацій порушення доброчесності та коротких пам'яток з основними правилами коректного цитування.

Таблиця 2

Розподіл підсумкових оцінок здобувачів освіти за результатами проходження курсу «Розвиток дослідницьких навичок»

Оцінка за шкалою ЄКТС	Кількість здобувачів	Відсоток від загальної кількості
A	13	39,40
B	2	6,05
C	16	48,50
D	2	6,05
E	–	–

У таблиці 1 представлено опис цілей та активностей до кожного практичного заняття в межах вибіркового компонента «Розвиток дослідницьких навичок».

У 2024/2025 навчальному році вибіркового компонента «Розвиток дослідницьких навичок» включено до індивідуальних освітніх траєкторій 33 здобувачів освіти заочної форми навчання. Загальні результати проходження курсу свідчать про достатньо високий рівень засвоєння матеріалу: понад 90 % здобувачів отримали оцінки в межах від «А» до «С». Дані щодо розподілу оцінок наведено в таблиці 2.

Незважаючи на обмежений обсяг аудиторної роботи, результати впровадження вибіркового компонента «Розвиток дослідницьких навичок» підтвердили його значущість як важливого складника формування дослідницької компетентності в майбутніх магістрів фармації. Усі учасники виконали заплановані завдання, а більшість проявила активну зацікавленість та відповідальність у навчальному процесі.

Аналіз досвіду та результатів впровадження дисципліни дав змогу виокремити низку важливих педагогічних спостережень:

– прикладна спрямованість завдань отримала позитивну оцінку з боку здобувачів освіти;

– потреба в опануванні основ академічного письма виявилася більш актуальною, ніж очікувалося: більшість здобувачів стикалися з труднощами під час формулювання мети дослідження, структурування тексту та оформлення бібліографічних посилань;

– вдалося закласти базове розуміння принципів академічної доброчесності та логіки наукового пошуку;

– специфіка заочної форми навчання зумовила потребу в різноманітних форматах підтримки, що сприяють глибшому засвоєнню матеріалу поза межами аудиторної взаємодії (шаблони для виконання завдань, покрокові рекомендації, можливість отримати індивідуальні або групові консультації).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати впровадження варіатив-

ної дисципліни «Розвиток дослідницьких навичок» для здобувачів заочної форми навчання за освітньою програмою «Фармація» другого (магістерського) рівня вищої освіти підтвердили актуальність цілеспрямованої підготовки до наукової діяльності. Курс став ефективним інструментом для усвідомлення ролі академічної культури та наукового письма, а також надав базові засоби для самостійного входження в дослідницький процес.

Практична спрямованість змісту, акцент на типових труднощах здобувачів і застосування активних методів навчання забезпечили ефективність навчального процесу навіть за умов обме-

женого аудиторного контакту. Підсумкові результати здобувачів свідчать про здебільшого успішне досягнення поставлених навчальних цілей.

Отримані результати можуть слугувати підґрунтям для подальшої розробки системної моделі розвитку дослідницької компетентності майбутніх магістрів фармації. Перспективними напрямками подальших досліджень є: відстеження динаміки розвитку дослідницьких навичок упродовж усієї освітньої траєкторії; розробка та впровадження додаткових модулів із дослідницької підготовки; розробка інструментарію для самодіагностики та моніторингу рівня дослідницької компетентності здобувачів освіти.

References

1. Zaitseva, G. M., Stuchynska, N. V., & Pushkarova, Ya. M. (2024). Formuvannia doslidnytskykh navychok u maibutnikh farmatsevtiv [Formation of research skills of future pharmacists]. *Medytsyna ta farmatsiia: osvitni dyskursy – Medicine and pharmacy: educational discourses*, (2), 16–19. DOI: 10.32782/eddiscourses/2024-2-3 [in Ukrainian].
2. Karvatskiy, I. M., & Mykola, M. M. (2025). Vazhlyvist vyvchennia vybirkovoi dystsypliny «Klinichna fiziologhiia dytyny» dlia vdoskonalennia profesiinykh navychok [The significance of studying the selective discipline «Clinical physiology of children» for improving professional skills]. *Medychna osvita – Medical education*, (1), 46–50. DOI: 10.11603/m.2414-5998.2025.1.15370 [in Ukrainian].
3. Pushkarova, Ya. M. (2024). Doslidnytska kompetentnist yak osnova profesiinoi pidhotovky maibutnikh farmatsevtiv [Research competence as the basis for the professional training of future pharmacists]. *Theoretical and practical research in 2024: collective monograph / chairman of the editorial board S. Tabachnikov. California*, 116–122. DOI: 10.51587/9798-9917-51902-2025-021 [in Ukrainian].
4. Ahmed, W. S., & Nebeker, C. (2021). Assessment of research ethics education offerings of pharmacy master programs in an Arab nation relative to top programs worldwide: A qualitative content analysis. *PloS one*, 16(2), e0238755. DOI: 10.1371/journal.pone.0238755.
5. Cailor, S. M., Chen, A. M., Kiersma, M. E., & Keib, C. N. (2017). The impact of a research course on pharmacy students' perceptions of research and evidence-based practice. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, 9(1), 28–36. DOI: 10.1016/j.cptl.2016.08.031.
6. ElKhalifa, D., Hussein, O., Hamid, A., Al-Ziftawi, N., Al-Hashimi, I., & Ibrahim, M. I. M. (2024). Curriculum, competency development, and assessment methods of MSc and PhD pharmacy programs: a scoping review. *BMC Medical Education*, 24(1), 989. DOI: 10.1186/s12909-024-05820-5.
7. George-Reyes, C. E., López-Caudana, E. O., & Ramírez-Montoya, M. S. (2023). Research Competencies in University Students: Intertwining Complex Thinking and Education 4.0. *Contemporary Educational Technology*, 15(4), ep478. DOI: 10.30935/cedtech/13767.
8. Perez, A., Rabionet, S., & Bleidt, B. (2017). Teaching research skills to student pharmacists in one semester: an applied research elective. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 81(1), 16. DOI: 10.5688/ajpe81116.

Отримано 17.05.2025

Електронна адреса для листування: yaroslava.pushkarova@gmail.com

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0